

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก ปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องบริหารจัดการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่เสริมและผลักดันให้กระบวนการทำงานทุกระดับและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบ มุ่งหน้าไปในทิศทางที่ได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายไว้ เพื่อบรรลุนโยบายของการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักการและวิธีการบริหารและการจัดการคุณภาพสมัยใหม่ที่เน้นการสร้างเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นระบบที่สถานศึกษาร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การกำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชา ข้อมูลหลักฐานที่ตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดในมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2554 และมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่สอง

สถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่สอง (พ.ศ. 2549 - 2553) ที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด

การพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น จะต้องมีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลานั้นเป็นการสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อให้เด็กไทยเป็นคนที่มีความสามารถและมีความสุข จะได้ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติ สิ่งแวดล้อม ชัยยืน เศรษฐกิจมั่นคง สามารถร่วมมือและแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 9 - 10)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการศึกษาไทย โดยจะต้องเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง

การจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมา พบว่า คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ทั้งในด้านความรู้ ความคิด ทักษะความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม จึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนา คุณภาพการศึกษาทุกระดับอย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่องและครบทั้งด้านการบริหาร การเรียน การสอนของครู และคุณภาพผู้เรียน (กรมวิชาการ. 2547 : 7) รวมทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ในหมวด 6 มาตรา 47 - 48 ไว้ว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก โดยระบบการประกันคุณภาพภายในถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีหลักเกณฑ์ และมีการประเมินเพื่อความเที่ยงตรง ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการต้องถือเป็นภารกิจหลักในการกำกับติดตามให้สถานศึกษาได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเป็นไปตามข้อกำหนดดังกล่าว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 36)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 36) ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประเมินผลภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) อย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก ๆ ระยะ 5 ปี และสถานศึกษาจะต้องทำการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาเอง

โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเป็นประจำทุกปี รวมทั้งกระทรวงศึกษาธิการต้องถือเป็นภารกิจหลัก ในการกำกับ ติดตามให้สถานศึกษาได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามข้อกำหนด ดังกล่าว

การประเมินคุณภาพภายในนั้น จะทำให้ได้สารสนเทศที่สะท้อนถึงการปฏิบัติงานของ สถานศึกษา ผลการประเมินหากดำเนินการอย่างถูกต้องและเหมาะสม มีการนำไปใช้ประโยชน์ อย่างจริงจังจะส่งผลดีต่อสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาและการปรับปรุงตนเองให้บรรลุ เป้าหมาย (สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ. 2543 : 2) อีกทั้งเป็นการสร้างวัฒนธรรมการประเมินจาก ร่องรอยหลักฐานที่เป็นจริงของโรงเรียนที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องย่อมจะมี ข้อมูลและร่องรอยหลักฐานให้เห็น การประเมินคุณภาพจึงเป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันในคุณภาพของ โรงเรียนเพื่อสร้างความเชื่อถือ ศรัทธาให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนได้มากยิ่งขึ้น (อรรถพ จินะวัฒน์. 2544 : 64) จากการติดตามการดำเนินการประเมินคุณภาพภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา นั้น พบว่า มีปัญหาอุปสรรคอย่างมาก ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรไม่สละเวลา ไม่ทุ่มเทให้กับ การประเมินคุณภาพภายใน ครูไม่มีเวลาเพียงพอในการเตรียมการประเมินคุณภาพภายในไม่ได้ ตามแผนที่กำหนด ผู้บริหารโรงเรียนหรือกลุ่มบุคลากรแกนนำในการประเมินคุณภาพภายในที่ผ่าน การอบรมไม่สามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ไปยังเพื่อนร่วมงานได้ ครูไม่มีส่วนร่วมในการกำหนด เกณฑ์การประเมินทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจและไม่เชื่อถือผลการประเมิน (อรรถพ จินะวัฒน์. 2544 : 17) ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว สาเหตุอาจเนื่องมาจากความพร้อมหรือไม่พร้อมของผู้บริหาร เพราะผู้บริหารคือผู้นำและเป็นแกนหลักที่สำคัญในการบริหารและดำเนินการ เพื่อช่วยผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุน และประสานให้บุคลากรภายในสถานศึกษา รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ภายนอก ร่วมกันทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในให้ผสมผสานกับ การวางแผน การดำเนินงานและการปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 53)

ในการจัดการศึกษาเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญของการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีความพร้อมในการบริหารแนวคิดและปรัชญา เพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่ จะต้องทำความเข้าใจถึงความสำคัญของแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางที่จะต้อง เตรียมความพร้อมในด้านอื่น ๆ ต่อไป โดยที่ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีความรู้และความเข้าใจ ในเรื่องนั้น ๆ ดีด้วย

คุณภาพผู้เรียนที่สังคมต้องการ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ที่ว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ (หมายถึง สุขกาย สุขใจ) สติปัญญาความรู้ (หมายถึง เป็นคนเก่ง) และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (หมายถึง เป็นคนดีของคนรอบข้างและสังคม) ” และในมาตรา 7 ที่ว่า “ ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้ง ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555 : 7)

นอกจากนี้ เพื่อให้ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคที่ความรู้และเทคโนโลยีเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว กระทรวงศึกษาธิการในยุคของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) ได้ประกาศวิสัยทัศน์เกี่ยวกับคนไทยยุคใหม่ว่า คนไทยยุคใหม่ต้องได้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีสติรู้ทัน มีปัญญารู้คิด มีสมรรถนะและมีคุณธรรม รับผิดชอบต่อครอบครัวประเทศชาติ และเป็นพลเมืองดีของโลก ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญามีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

ดังนั้น ในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงยังคงยึดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรเป็นหลัก โดยกำหนดคุณภาพผู้เรียนเป็น 6 ส่วน คือ มีสุขภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพ มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีทักษะในการทำงาน รักการทำงานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่ต้องการได้ คือ ครู ซึ่งมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 2 ส่วน คือ คุณภาพของตัวครู และคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลของครู คือ ครูที่ดีต้องมีความรักศรัทธาในอาชีพ เมตตาและเอาใจใส่ลูกศิษย์

เป็นแบบอย่างที่ดีของลูกศิษย์ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับผู้ปกครองและชุมชนได้ดี และสิ่งสำคัญที่สุดคือ ครูต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน (ถ่ายทอดความรู้และต่อ ยอดความรู้ให้ผู้อื่นได้) อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ที่จะเกิดกับลูกศิษย์เป็นอันดับแรก ครูต้องมีความเชื่อว่า “เด็กทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และสามารถพัฒนาตนเองได้” จึงจะสามารถพัฒนากิจกรรม วิธีการ ตลอดจนสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนเพื่อให้บรรลุมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ของครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ครูมีอาชีพต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง หมั่นปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการดำรงชีวิตมีบุคลิกลักษณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งจะเจริญเติบโตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา และเป็นที่ยอมรับของสังคมและประเทศชาติ ในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555 : 9)

การบริหารจัดการเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษา การบริหาร และการจัดการเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย แต่จะบริหารและจัดการอย่างไร จึงจะเกิดประสิทธิภพนั้น ผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดเพราะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพทั้งหลายเป็นผู้ที่มีเป้าหมายความสำเร็จที่ชัดเจน และมีความมุ่งมั่นที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นให้จงได้ ทุ่มเทพลังกายและความคิดอย่างเต็มกำลัง มีความเป็นผู้นำทางวิชาการสูง มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ รอบรู้เป็นที่พึ่งทางวิชาการให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาได้ มีความสามารถในการจัดการองค์กร บริหารจัดการให้มีครูสอนอย่างพอเพียง มอบหมายงานให้บุคลากรได้เหมาะสมกับศักยภาพ สอดรับกับภาระและปริมาณงาน ใช้หลักการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมในการบริหาร ส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน และท้องถิ่น ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรม การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์รอบด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ในปัจจุบัน สิ่งที่ทำทาบความสามารถของผู้บริหารอีกประการหนึ่ง คือ การทำให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงหน้าที่ที่รับผิดชอบ แม้งานสอนจะเป็นงานหลักแต่งานในหน้าที่พิเศษที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนเป็นหน้าที่ที่ครูปฏิบัติไม่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะทำให้ครูทุกคนรักในงานสอน มีการทำงานและเก็บงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดสารสนเทศที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้ตามความมุ่งหมายทันการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555 : 11)

ปัจจุบันมีแหล่งเรียนรู้เกิดขึ้นมากมายในชุมชน มีผู้รู้ หรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ที่สามารถให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้ การเรียนแต่เพียงในห้องเรียนจึงไม่เพียงพอ

เนื่องจากความรู้นอกห้องเรียนเกิดขึ้นมากมายและรวดเร็ว การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ไปมาระหว่างองค์กรหลักในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับสถานศึกษามีส่วนในการส่งเสริม สนับสนุนและผลักดันให้เกิดการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานได้ ผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษาถือเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องประสานงานให้องค์กรท้องถิ่นและผู้นำด้านต่าง ๆ ได้เข้ามาร่วมกันเรียนรู้ และมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาให้มากที่สุด ทั้งในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษา และรูปแบบอื่น ๆ ตามโอกาส ผู้บริหารและครูต้องสร้างศรัทธาและฟื้นฟูบทบาทการเป็นผู้นำชุมชน ด้านการศึกษาให้กลับคืนมา ต้องสร้างความตระหนักและความเข้าใจในการมีส่วนร่วมพัฒนาสถานศึกษาว่ามีใช้เพียงแต่สนับสนุนด้านวัตถุเท่านั้น แต่ตัวบุคลากรและองค์กรในท้องถิ่นเองสามารถเป็นสื่อการเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ รวมทั้งสามารถสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทั้งระดับตนเองและสังคมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ต้องเริ่มที่การมีส่วนร่วม การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมทำให้เกิดพลังชุมชน พลังชุมชนทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทำให้เกิดสังคมเรียนรู้ สังคมเรียนรู้ทำให้คนในสังคมเกิดสันติสุข และสันติภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555 : 13)

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนขนาดเล็กมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐาน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องทุกปีทำให้ทราบถึงสภาพและปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่ง ดิเรก ศรีโยธา (2551 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวว่า การศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลข 2 มีสภาพการดำเนินการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา ด้านการดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐาน ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัญหาการดำเนินการและแนวทางการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีการตรวจสอบและประเมินผล ด้านการเตรียมความพร้อมการวางแผน พัฒนาปรับปรุง และการปฏิบัติตามแผนทำให้เกิดคุณภาพในแต่ละมาตรฐาน ซึ่ง พงศ์พิชญ สุพรรณ (2551 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวว่า ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนใน สังกัด

สำนักงานการศึกษาเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการตรวจสอบและประเมินผล (C) ด้านการเตรียมความพร้อมและการวางแผน (P) ด้านการพัฒนาปรับปรุง (A) และด้านการปฏิบัติตามแผน (D) แนวทางในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามที่คณะกรรมการผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ความต้องการลำดับแรกคือการจัดอบรม สัมมนาการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละมาตรฐานการศึกษา

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีการเตรียมการ การวางแผนการปฏิบัติงาน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา และการนำผลการประเมินมาพัฒนาปรับปรุงและเขียนรายงานคุณภาพ ซึ่ง สมนึก อินทวัน (2551 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวว่า ศึกษาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตอำเภอแม่เมาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า มีค่าเฉลี่ยระดับมากทุกด้านซึ่งประกอบด้วย ด้านการเตรียมการ ด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน ด้านการปฏิบัติตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการตรวจสอบ และประเมินผลคุณภาพการศึกษา ด้านการนำผลการประเมินมาพัฒนาปรับปรุงงาน ด้านการเขียนรายงานคุณภาพการศึกษา และด้านการผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

การศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มโรงเรียนเชียงคำ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 2 ผลการปฏิบัติงานด้านระบบบริหาร และการจัดการ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพอยู่ในระดับดีทุกด้าน ซึ่ง ชีรพรรณ แจ้ใส (2552 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวว่า พบว่าระดับความคิด เห็นของผู้ตอบแบบสอบถามสภาพปัจจุบันการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มโรงเรียนเชียงคำ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 2 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยระดับมากทุกด้าน คือ ด้านจัดระบบบริหารและการจัด ระบบสารสนเทศ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพ ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ด้านการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีและด้านพัฒนามาตรฐานการศึกษา ตามลำดับ

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของครูประถม มีการเข้ารับการอบรมด้านการประกันคุณภาพการศึกษาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รวมทั้งมีการพัฒนาและปรับปรุงการประกันคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น ซึ่ง พงศ์ภักดิ์ ทิพย์วันทน (2552 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวว่า การศึกษาการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพใน

สถานศึกษาของครูประถม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า การมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการตรวจสอบและทบทวน การประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาและปรับปรุงการประกันคุณภาพ ด้านการวางแผนการประกันคุณภาพ ครูประถมศึกษามีตำแหน่งแตกต่างกัน การเข้ารับการอบรมด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.5$) ครูประถมศึกษามีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น ด้านการพัฒนาและปรับปรุงการประกันคุณภาพการศึกษาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการพัฒนาการบริหารงาน การประเมินคุณภาพการศึกษา ทั้งด้านผู้เรียน ด้านครู ด้านผู้บริหาร และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ และเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของบุคลากรใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของบุคลากรทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและขนาดโรงเรียน
3. เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

สมมติฐานของการวิจัย

1. การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคคลกรที่มีตำแหน่งต่างกันมีความแตกต่างกัน
2. การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความแตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ข้อมูลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ได้ข้อมูลการเปรียบเทียบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่างกัน คือ ตำแหน่ง และขนาดโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และปรับปรุงการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป
3. ได้ข้อมูลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของตนเองให้มีศักยภาพสูงขึ้น และเป็นข้อมูลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใช้ในการจัดทำนโยบายและวางแผนพัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

ขอบเขตของการวิจัย

เนื้อหา

การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามกรอบการดำเนินงานของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาใน 4 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555 : 7 - 13) ได้แก่

1. ด้านคุณภาพผู้เรียน
2. ด้านการเรียนการสอน
3. ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา
4. ด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ บุคลากร จำนวน 2,906 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 216 คน และครูผู้สอน จำนวน 2,690 คน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2556

2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากร จำนวน 340 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 34 คน และครู จำนวน 306 คน ซึ่งได้มาโดยตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan; อ้างถึงใน ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 148 - 149) และการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ มีดังนี้

1.1 ตำแหน่ง ได้แก่

1.1.1 ผู้บริหาร

1.1.2 ครูผู้สอน

1.2 ขนาดของโรงเรียน ได้แก่

1.2.1 ขนาดเล็ก

1.2.2 ขนาดกลาง

1.2.3 ขนาดใหญ่

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของบุคลากรใน 4 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านคุณภาพผู้เรียน

2.2 ด้านการเรียนการสอน

2.3 ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

2.4 ด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

นิยามศัพท์เฉพาะ

การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ คือ ทั้งผู้เรียน ครู ผู้บริหารและผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย มีกระบวนการทำงานเชิงระบบเพื่อให้ได้ผลผลิต คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

จนเป็นที่เชื่อถือศรัทธา และเป็นที่ยอมรับของสังคม ประกอบด้วยมาตรฐานการดำเนินงาน 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านคุณภาพผู้เรียน หมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ ทัดตั้งเคราะห์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับดี ข้นหมั่นเพียร รักการเรียนรู้จากภายในและภายนอกสถานศึกษา เป็นผู้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ชื่นชมด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา รู้และเข้าใจโทษของสิ่งเสพติด เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2. ด้านการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติให้ครูมีคุณลักษณะของครูที่มีวุฒิ ประสบการณ์ทางการศึกษา รู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถนำผลการประเมินด้านการเรียนการสอนมาใช้ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ได้อย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการบริหารการศึกษา ใช้การบริหารโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมมีการตรวจสอบถ่วงดุล มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย จัดให้มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรเหมาะสมกับเป้าหมายการศึกษาตรงตามความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่นส่งเสริมการเรียนรู้ จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ สามารถคิดแก้ปัญหาและนำประสบการณ์การตัดสินใจไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

4. ด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติให้โรงเรียนมีการร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับ ร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนและให้บริการทางวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและคนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บุคลากร หมายถึง ผู้บริหารศึกษา และครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 คือ ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการ โรงเรียนหรือผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้รักษาราชการแทนผู้อำนวยการ โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 และครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตำแหน่ง หมายถึง สถานภาพตามบทบาทหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานในสถานภาพผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

ขนาดโรงเรียน หมายถึง จำนวนนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนซึ่งตามที่แบ่งตามเกณฑ์มาตรฐานในการจัดสรรงบประมาณและการบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็น 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน ขนาดกลาง มีนักเรียนตั้งแต่ 121 - 300 คน และขนาดใหญ่ มีนักเรียน ตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอนางรอง อำเภอละหานทราย อำเภอหนองกี่ อำเภอปะคำ อำเภอหนองหงส์ อำเภอโนนสุวรรณ อำเภอโนนดินแดง และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ